

Sistema de garantía participativa (del llibre de Nature et Progrès)

El procés de certificació, element clau de la industrialització de l'Agricultura Ecològica

A principis dels anys 90 el món de l'agricultura ecològica destaca pel canvi d'una visió global del sistema de producció al d'una relació entre "producte/client". Amb l'obligació d'una certificació independent confiada a organismes tercers, l'esperit de xarxa desapareix en favor d'un plantejament client-prestatari de servei. L'adquisició d'un servei de control i de certificació a un subministrador independent s'ha convertit en la única possibilitat oficial de garantir la qualitat eco d'un producte i ha provocat la creixent desaparició de les xarxes associatives de productors.

L'augment de la demanda de productes eco fora de les xarxes associatives de productors i consumidors, generen en els subministradors habituals, incloent la gran distribució, un creixent interès en aquest sistema de producció que a la vegada reclama que la normativa es regeixi per criteris qualificables: autoritzat o prohibit, però recomanat no vol dir res. Això permet al sector industrial agroalimentari d'accedir a la certificació sense haver de modificar el seus objectius i funcionament. Només cal que trobi les primeres matèries certificades i aplicar els quaderns tècnics. No es fa necessària cap motivació social ni ecològica.

Això provoca les següents conseqüències:

- a) Especialització de les explotacions a costa de la necessària diversitat pel bon funcionament de la finca (menys cost i més simple a nivell burocràtic)*
- b) Progressiva desaparició de les petites explotacions de policonreus i ramaderia.*
- c) Desenvolupament de la visió "malaltia-tractament" (a.e. com a substitució d'insums) enlloc d'una visió de maneig més integral*
- d) Distància el consum de la producció d'aquests productes*
- e) Homogeneïtzar la producció ecològica en detriment de la diversitat local.*
- f) Producció i consum estan considerats com actors passius. Les certificadors estan per damunt de les organitzacions de base.*

La nova normativa que ha entrat en funcionament el gener del 2009 profunditza en aquesta línia de creixent industrialització i elimina els principis fonamentals de l'agricultura ecològica (veure text)

Els sistemes de garantia participatius

Tots els sistemes de garantia participatius que existeixen tenen un model diferent de funcionament però també un punt en comú:

Persegueixen obtenir la confiança del consumidor a través de la difusió d'informació, la transparència i el control civil. Aquest control és fonamental dels consumidors que s'impliquen en l'establiment de les normes i dels processos de certificació. També existeix una mínima burocràcia compensada per la transparència del sistema i uns costos assequibles als productors.

Con a referència de SGP es troben: Ecovida al Brasil, Certified Naturally Grown als EE.UU. i Nature et Progrès a França. Altres experiències en aquesta línia a França poden ser: les AMAPs i Minga (comerç Just

Resum comparatiu entre el sistema de certificació oficial i els sistemes de garantia participatius.

Sistema de certificació oficial

1.- Confidència

Imposada per la norma europea EN 45011, la confidència no deixa revisar fora de l'organisme certificador, cap informació relativa a les motivacions de la decisió de certificació d'un operador (els detalls de control). L'objectiu consisteix en protegir als operadors de tot conflicte d'interès i d'assegurar la imparcialitat de les decisions establertes per les entitats certificadores.

Els controladors han de mantenir la confidència relativa al desenvolupament dels controls que realitzen, a part de les informacions que proporcionen en el informe de control que es guarda en l'expedient de l'organisme certificador.

En general, els responsables de la certificació que notifica el certificat ecològic, desconeix la identitat de les persones controlades i del conjunt de les altres informacions que apareixen en el informe, com per exemple, les eventuais dificultats que coneix l'operador. En conseqüència doncs, existeix una desindividualització del procediment i una pèrdua progressiva de informació.

El controlador efectua tot sol els controls, això fomenta el risc de no tenir present informacions indispensables per l'obtenció de la certificació o de realitzar una mala interpretació de la situació de l'operador.

2.- Independència i imparcialitat

Un organisme certificador ha de ser un organisme imparcial i independent jurídica i econòmicament de qualsevol altre estructura de l'estat i les activitats relatives al control i a la certificació han d'estar també clarament separades en el temps i en l'espai.

Però aquesta independència de fet no és total, primer perquè l'organisme certificador està directament remunerat per l'operador controlat, després el comitè de certificació es forma per iniciativa de l'organisme certificador que anomena directament els seus components i finalment l'organisme que avalua els organismes certificadors és administrat per les pròpies organitzacions certificadores. En aquest sentit, la imparcialitat està condicionada per la subjectivitat dels controladors o dels certificadors que són els únics que decideixen per la no transparència i impedeixen el desenvolupament d'un control democràtic.

Els controladors no tenen que aportar cap consell tècnic ni posar en xarxa al conjunt de professionals amb l'objectiu d'evitar el conflicte d'interès. Els operadors fonamentalment han de complir amb la normativa i no ser trobats en falta i en cap cas han de millorar les pràctiques agrícoles o la pròpia gestió.

3.- Tarifes segons la prestació de serveis

Les tarifes imposades pels organismes de certificació són proporcionals al cost del servei (desplaçament, temps invertit, diversitat de productes comercials, etc). Aquest sistema de tarifes afavoreix les economies de les grans empreses especialitzades, a costa dels petits productors diversificats que no poden pagar unes factures tan importants.

4.- Una definició del producte per un mercat que afavoreix la eco indústria.

- el reglament actual no preveu en l'activitat dels operadors la reducció o eliminació d'energies d'origen fòssil (especialment en el transport de les primeres matèries i la venda dels productes) o la utilització d'energies renovables.

- la mono producció a gran escala no està prohibida, com tampoc els conreus i la ramaderia no adaptada al territori on es desenvolupa.

- tampoc recull el respecte a les produccions de temporada.

- no es contempen les repercussions socials de l'activitat dels operadors (condicions de treball dels assalariats, comerç just).

- el nou projecte de reglament europeu accepta un llinar de contaminació accidental (el 0,9%) d'OGMs en els conreus i l'ús eventual dels productes procedents de la química de síntesi.

Sistemes de garantia participatius

1.- Transparència

La transparència és l'objectiu principal d'un Sistema de Garantia Participatiu per assegurar el control social, la responsabilitat dels operadors i evitar el risc dels frauds.

Per aconseguir aquests objectius, les visites es realitzen en grups, la presència de professionals assegura la competència i el suport tècnic per la millora de les pràctiques agrícoles. Els consumidors proporcionen una garantia al sistema i aporten una visió externa que facilita als professionals les dades per una resposta més adequada a les seves demandes.

La transparència en el desenvolupament dels controls dels associats a Nature & Progrès, per exemple, els responsabilitza dels seus compromisos i reforça el respecte a les seves exigències. Això permet també tenir en compte les realitats individuals.

La presència dels entrevistadors en Comissions Mixtes d'aprovació i de Control, on no es contempla la confidencialitat, assegura la professionalitat i permet un control de les seves competències.

L'existència de les reunions de certificació amb les Comissions Mixtes d'aprovació i de Control en els Sistemes de Garantia Participatius garanteix el bon funcionament de tot el sistema.

L'existència de les visites i de l'avaluació de les pràctiques als professionals i als consumidors assegura una avaluació col·lectiva que facilita la imparcialitat i la professionalitat de les decisions.

2.- Suport tècnic / treball en xarxa

Més enllà del control de conformitat, les visites tenen per objectiu aportar un suport tècnic als operadors perquè millorin les seves pràctiques i la seva gestió global ecològica i social.

S'afavoreix també el treball en xarxa dels pagesos amb la finalitat de reforçar la solidaritat i la dinàmica associativa, de potenciar el lligam social.

El caràcter col·lectiu del conjunt de les decisions de tot el procés assegura la transparència i reforça la imparcialitat.

3.- Tarifes solidàries

Els Sistemes de Garantia Participatius modulen les tarifes amb l'objectiu de no penalitzar la diversitat de les produccions i els petits productors. Els acords per consens entre productors i consumidors del grup local contribueix a establir la modulació.

4.- Una gestió global de producció inscrita en el marc de les pràctiques ecològiques, sostenibles i solidàries.

- encoratjar el foment de la biodiversitat i el respecte a l'estacionalitat dels conreus.
- reducció de l'ús d'energies fòssils i progressiva implementació d'energies renovables.
- limitació d'insums
- preferència pels circuits curts de comercialització per limitar les despeses energètiques, afavorir el desenvolupament de lligams socials i garantir la més gran qualitat dels productes (especialment els d'horta) i les produccions de petita escala.
- prohibició dels transgènics i dels tractaments procedents de la química de síntesi.
- respecte a les regles de la Organització Internacional de Treball com una exigència mínima en relació als assalariats i desenvolupament del comerç el més just possible.

*** Document i exposició sobre el "Proceso de construcción y regulación de un Sistema Participativo de Garantía para la producción ecológica en Andalucía. (Eva Torremocha)*

La Certificació Participativa es una forma d'organització dels petits productors i per no dependre de tercers. Aquests sistemes es basen en la idea de que qui millor pot avalar si un productor respecta determinats criteris és el seu entorn social i econòmic.

Els SPG reconeixen la certificació com un procés on les parts interessades (productor, consumidors, tècnics) es troben, dialoguen, intercanvien coneixements, creix la confiança i es genera una millora continua en el modes de produir. S'avaluen actituds, productors i no productes concrets al marge del seu context.

Aspectes principals dels SPG: Confiança, Participació, Transparència, Revisió externa, Procés pedagògic.

Avantatges: Estan relacionades amb l'assumpció de responsabilitats dels protagonistes i principals interessats en generar confiança en allò que es produeix, intercanvia i consumeix.

Dificultats: Estan relacionades amb el propis mecanismes de funcionament i se centren en la necessitat d'una implicació molt més gran dels diferents actors, més esforç, més disponibilitat de temps, molta capacitat de diàleg i de consens.

Bases metodològiques del procés que s'ha seguit:

El procés planificat i realitzat va seguir tres pautes adaptades en ritmes i temps pels diferents territoris: a) Definició de la problemàtica concreta a solucionar b) construcció d'un SPG, elaboració del model i concreció dels elements c) Realització pràctica del model, detectar errors, inconvenients i iniciar un procés de modificació i millores.

Conclusions: a) Ha permès construir solucions col·lectives a problemes comuns, a través de la reflexió conjunta, l'intercanvi de realitats i diferents visions b) ha fomentat la construcció de teixit social, al crear àmbits on les persones es reconeixen, es detecten empaties i sinergies i es desenvolupen relacions properes c) Ha creat ciutadania activa al fomentar espais on les persones prenen consciència d'identitat col·lectiva en front a altres poders i actors.

Tot aquest treball s'organitza a través d'associacions de productors, consumidors i tècnics locals i on s'estableixen una sèrie de comissions amb funcions clares i concretes:

1.- D'admissió: integrada per dues persones del grup que decideix l'entrada o no de nous membres en base als criteris i procediments establerts.

2.- De qualitat: integrada per dues/tres persones del grup que són els que organitzen les visites (rutina, sospita i atzar), avalua els informes, autoritza l'ús del "segell" i gestiona les possibles denúncies

3.- De visita: integrada per dues persones del grup, juntament amb una tercera persona externa al Sistema (opcional). Son les que realitzen les visites i estableixen les analítiques per sospita.

Aquest SPG integra una sèrie d'elements que van més enllà del Reglament 2092/91

a) Treballa avalant productors i no productes i ha de treballar íntegrament sota el maneig agroecològic b) inclou criteris laborals, condicions de treball de les persones contractades i c) no contempla la certificació com un fi, sinó que és un mitjà d'aprenentatge mutu, de millora ecològica i social de les finques i on s'estableixen una sèrie de pràctiques recomanades que no apareixen en el Reglament oficial i que han de ser assumides en terminis de temps recomanats.

******** Llegir també la síntesi dels tallers realitzats a les jornades de la Repera 2 del passat mes de febrer del 2009.